

навчання не призведе до знищення таких сутнісних тенденцій розвитку сучасних освітніх систем, як *універсальність* надання освітніх послуг, *диверсифікація* освітньої пропозиції згідно з індивідуальними потребами кожного клієнта, *прозорість* інформації щодо освітньої пропозиції для кожного клієнта та *доступність* всіх можливих траєкторій для задоволення освітніх потреб кожного клієнта протягом його життя.

На подальше вивчення заслуговують особливості запровадження концепції персоналізації навчання на освітньо-політичному та психолого-когнітивному рівнях, а також результати запровадження концепції персоналізації в межах реалізації Стратегії реформування освіти у Великій Британії “Five Year Strategy for Children and Learners” (2004 – 2009 pp.).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Black P. Inside the black box : raising standards through classroom assessment / P. Black, D. William. // Phi Delta Kappa International. – 1998. – 15 p. – URL: <http://www.pdkint.org/kappan/kbla9810.htm>
2. Demand sensitive schooling? Evidence and Issues. – Paris : OECD Publications, 2006. – 152 p.
3. DfES. Five Year Strategy for Children and Learners. – Norwich : HMSO, 2004. – 116 p.
4. Hargreaves D. H. Personalising learning : Next steps in working laterally. – London : Specialist schools Trust, 2004. – 128 p.
5. Miliband D. Choice and voice in personalised learning. / D. Miliband. – P. 21-30.
6. Personalising Education. – Paris : OECD Publications, 2006. – 131 p.
7. Sawyer K. Optimizing learning : Implications of learning sciences research / Innovating to learn, Learning to innovate. / K. Sawyer. – Paris : OECD Publications, 2008. – P. 45 – 58.
8. What is personalised learning? A commentary by the Teaching and learning research programme / Andrew Pollard and Mary James (editors). – London : Economic and Social Research Council, 2004. – 28 p.
9. Yarvela S. Personal Learning? New insights into fostering / Personalising Education / S. Yarvela. – Paris : OECD Publications, 2006. – P. 31 – 46.

УДК 378.01

**С.М. Ситняківська**

Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова

#### **РЕМІСНИЧА ОСВІТА У ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕОРІЯХ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)**

*У статті подано найважливіші характеристики та вектори розвитку ремісничої освіти як професійно-технічного напрямку освітньої системи у вітчизняних педагогічних теоріях кінця ХІХ – початку ХХ століття. Особлива увага приділена аналізу наукових надбань із зазначеної проблеми в педагогічній теорії К. Ушинського та С. Русової.*

*В статье представлены важнейшие характеристики и векторы развития ремесленного образования как профессионально-технического направления образовательной системы в отечественных педагогических теориях конца XIX – начала*

*XX столетия. Особенное внимание уделяется анализу научных достижений по данной проблеме в педагогической теории К. Ушинского и С. Русовой.*

*In the article the main characteristics and vectors of development of handicraft education as professional-technical way of educational system of XIX – beg. XIX centuries in native pedagogical theories are represented. The greater part of the article is devoted to studying of handicraft education of children and youth in pedagogical theory of K. Ushinskiy and S. Rusova.*

Відбудова сучасної професійної освіти Української держави є складним завданням, для вирішення якого об'єктивно необхідний детальний аналіз теоретичних історико-педагогічних надбань, що ґрунтується на науково-педагогічних теоріях ремісничої освіти кінця XIX – початку XX століття, яка сама по собі в науковому поданні сучасними педагогічними теоріями не є достатньо вивченою і повно висвітленою з точки зору головних аспектів історико-педагогічного детермінізму. Тому вкрай важливо розв'язати проблему становлення напряму розвитку ремісничої освіти в досліджуваний період, визначити її завдання та внесок у культурно-трансляційний канал становлення освіти в цілому і професійної освіти зокрема на основі історико-педагогічних надбань класиків історії педагогіки.

**Метою статті** – визначити найважливіші характеристики і векторизованості розвитку ремісничої освіти як системи підготовки кадрів у досліджуваний період у контексті внеску вітчизняних учених-педагогів утворення наукового підґрунтя її аналізу за сучасних умов.

Реміснича освіта як феномен освіти узагалі й об'єкт наукового пізнання зокрема відносно пізно посіла гідне місце у наукових педагогічних теоріях. На це вплинула соціально-економічна ситуація, зумовлена відсутністю замовлення на кваліфіковану робочу силу до початку розвитку промисловості, та сприйняття ремісничої освіти як освіти для дітей нижчих прошарків населення, а тому незначущої як об'єкт теоретичного аналізу.

Як наукова проблема, реміснича освіта та її історичний розвиток відображені у багатьох сучасних наукових дослідженнях (Є. Дніпрова, О. Джурицького, Р. Доватора, В. Кларіна, та ін.). Певною мірою історія розвитку ремісничої освіти висвітлена в історико-педагогічних дослідженнях Л. Вовк, М. Левківського, Л. Медвідь, С. Сірополка та ін. Хоча справедливо зауважити, що як радянська, так і вітчизняна історія педагогіки приділяли більше уваги традиційній ступеневій системі освіти (початкова школа, середні навчальні заклади та вища освіта), залишаючи поза увагою ремісничі й реальні училища та ремісничі класи, що стали прообразом сучасної системи професійно-

технічної освіти [1; 5; 8 – 10; 12].

У процесі аналізу наукового доробку вітчизняних педагогів виокремленого певні педагогічні персоналії, в яких розгляд проблеми ремісництва як навчально-виховної, заслуговує на особливу увагу, насамперед це стосується К. Ушинського та С. Русової.

К.Д. Ушинський відомий із наукових досліджень як творець, насамперед, теорії професійної педагогічної освіти, концепції педагогічної психології, прихильник навчання дітей рідною мовою. Внесок К. Ушинського у розвиток теорії і практики ремісничої освіти у педагогічній науці відомий значно менше. Головні положення навчання ремеслу педагог виклав у працях “Необхідність ремісничих шкіл у столицях” та “Праця в її психічному та виховному значенні” [14].

Характеризуючи загальноприйнятий образ учня-ремісника, учений відзначав проблеми побуту й змісту освіти майбутніх ремісників, їх ранню і не завжди адекватну соціалізованість, знання соціальних проблем великого міста. К. Ушинський висміював “педагогічні” прийоми, якими користувалися майстри-ремісники для навчання і виховання учнів – ляпаси, стусани, голод і холод [14, 214]. Такою була плата за навчання ремесла: “Чим же вони платять за навчання? – Нічим, якщо не вважати моральність і здоров’я за монети, що не мають цінності. Кілька перших років свого ремісничого курсу вони лише гріють праски, носять воду, ...доки господарям, зрештою, не спаде на думку всадити їх за роботу” [14, 215].

Перебування дітей у середовищі майстрів та підмайстрів К. Ушинський уважав антисоціальним для майбутнього дітей, антивиховним – за своєю сутністю. Тому він пропонував у великих містах створити мережу ремісничих шкіл і вилучити дітей з ремісничого учнівства – для блага самих учнів, для їх доцільної соціалізації та систематичного виховання у межах навчального закладу [14, 216].

К. Ушинський уважав трудове виховання необхідною умовою всебічного розвитку людини, особливо її морального і розумового вдосконалення. Розглядаючи працю як важливий засіб виховання, К. Ушинський рішуче виступав за введення уроків трудового навчання, створення при міських школах майстерень, а при сільських – шкільних ділянок.

К. Ушинський наголошував, що людина формується і розвивається у трудовій діяльності. Праця, по-перше, є основою і засобом людського існування, по-друге, вона є джерелом фізичного, розумового і морального

вдосконалення людини.

Основи теоретичної концепції вивчення ремесел закладені у праці К. Ушинського “Праця в її психічному та виховному значенні” [16]. Педагог убачав у праці головний чинник розвитку й існування будь-якого суспільства: “зі знищенням необхідності особистої праці сама історія має припинитися” [16, 336]. Але сама по собі праця не буде справляти того впливу на дитину, який би дозволив їй розвиватися далі: “Матеріальні плоди праці становлять людський достаток; але лише внутрішня, духовна, животворна сила праці є джерелом людських чеснот, а разом з тим моральності й щастя” [16, 337 – 338]. Вивчення різноманітних ремесел, на думку вченого, має як суто освітнє, так і виховне значення: “Виховання має безперервно піклуватися про те, щоб, з одного боку, відкрити вихованцеві можливість знайти собі корисну працю у світі, а з другого – навіяти йому невтомну спрагу до праці” [16, 361].

Учений обстоював точку зору, що будь-яке ремесло вимагає не просто завчених дій з виготовлення певного виробу, але й власне освіти, яка б змушувала осмислювати свою професійну діяльність, критикуючи при цьому загальноприйнятий підхід до ремісництва: “Це неодноразово помічалось на тих фабриках, де робітники є доповненням машини і заняття їх не вимагає майже ніякого зусилля думки” [15, 221]. К. Ушинський визначав навчання основ ремесла як обов’язковий компонент людського життя: “Праця, звичайно, тягар, але тягар, без якого неможливе поєднання людської гідності і щастя, – тягар, який повинна нести людина, яка хоче прийти до того непорушного спокою, до якого закликаються тільки трудящі й обтяжені” [15, 230].

К.Д. Ушинський був прихильником уведення ручної праці до програм усіх навчальних закладів і вважав, що в чоловічих гімназіях необхідно ознайомлювати гімназистів із “технічними основами промислу”, а у жіночих – учити рукоділля, шиття й домашнього господарства. Особливого значення він надавав вивченню сільськогосподарських ремесел. На його думку, кожна сільська школа повинна мати окрему земельну ділянку для організованої педагогічної праці й досягнення дітьми сільського ремесла.

К. Ушинський пропонував створити ремісничі школи з використанням тієї самої методики навчання ремесла, яка застосовувалась під час вивчення письма, граматики, читання, стверджуючи, що навчання будь-якого ремесла “анітрохи не складніше, ніж навчання читання й письма” [15, 216].

К. Ушинський створив власне бачення методики навчання ремесла,

послугуючись вивченим ним досвідом ремісничих (технічних) класів при школах та сирітських притулках, які лише утвердили його в необхідності створення спеціальних ремісничих навчальних закладів. Наприклад, для ремісничих шкіл Петербурга він рекомендував такі види ремесел для вивчення, які: чоботарне, шорне, слюсарне, токарне, столярне, типографське, палітурне, лудильне тощо. Як і відомі педагоги Європи, він категорично наполягав на поєднанні навчання ремесла з вивченням навчальних предметів загальноосвітнього циклу – читання, письма, основ православ'я, чотирьох правил арифметики, малювання, історії, географії [15, 217].

Указуючи на економічну потребу в заснуванні ремісничих шкіл, К. Ушинський виділяв два головні аспекти їх існування – соціальний та організаційно-педагогічний. Загалом учений виокремлював такі *функції ремісничої освіти* нового типу: **економічні** (узгодження ремесла з вимогами тогочасної науки й техніки); **соціальні** (поповнення соціальних прошарків населення, які мають виробляти різну продукцію у промисловості й сільському господарстві); **моральні** (скасування учнівства як форми експлуатації праці дітей); **педагогічні** (обґрунтування системи ремісничих та інших професійних навчальних закладів, установлення тісного взаємозв'язку праці й навчання, створення особливої методики професійного навчання на сучасних засадах психолого-педагогічної науки).

Здійснений аналіз засвідчує, що в теорії К. Ушинського щодо ремісничої освіти йшлося про першу (поки теоретичну) спробу створення системи професійної освіти нижчого, прикладного, рівня, яка б давала змогу:

- розв'язати проблему низької кваліфікації ремісничих кадрів;
- соціалізувати вільний час дітей та підлітків, які не мали змоги отримувати регулярну освіту в гімназіях;
- знизити рівень дитячої злочинності;
- перевести ремісничу освіту з оказіонального та позаінституційного на інституційний рівень і віддати її під жорсткий контроль держави;
- отримати професійні знання дітям з особливо незахищених верств населення (осиротілі й багатодітні незаможні сім'ї, збідніле міщанство, діти-сироти, діти з функціональними обмеженнями та ін.).

Соціально-превентивна функція ремісничих шкіл, на думку К. Ушинського, полягала в тому, щоб попередити швидке зростання дитячої бездоглядності і злочинності: “Варто заводити ремісничі школи вже з тією однією метою, щоб

лікарні й місця позбавлення волі не обтяжувалися тими особами, які за пристойного ремісничого виховання, напевно, уникли б і лікарень, і в'язниць" [15, 217]. Зауважимо, що у цій праці К. Ушинського вперше з'являється поняття "ремісниче виховання", натомість досі і в європейських, і у вітчизняних педагогічних теоріях уживалося лише "ремісниче навчання". Педагог уважав ремісничу освіту й виховання кращими засобами для зниження рівня злочинності у великих містах.

У кожній ремісничій школі К. Ушинський пропонував вивчати кілька ремесел, але достатньо й одного чи двох – трьох послідовно, якщо для навчання кільком немає достойних учителів-майстрів.

Учений багато уваги приділив організації та методиці навчання ремесла у ремісничих школах. Головні положення його організаційно-методичної системи полягали в навчанні ремесла за принципом послідовності та соціальної вибірконості у платі за навчання.

Аналіз ремісничої освіти в різних країнах Європи, які вдалося відвідати К. Ушинському, запевнив його у тому, що вітчизняні ремісничі школи мають суттєво відрізнятися від зарубіжних – через суто ментальнісні та цивілізаційні причини. Так, посилаючись на досвід британських *rages schools*, він указував, що в російських великих містах не так багато злиденних дітей, тому заводити для них окремі школи немає особливої потреби. К. Ушинський уважав, що добре улаштовану ремісничу школу можуть відвідувати і діти досить заможних батьків, принаймні тих, хто розуміє, що "дати сину в руки ремесло – означати дати йому єдиний невитратний капітал на чорний день" [15, 218]. Зауважимо, що така точка зору досить близька до головних положень педагогічної теорії Ж.-Ж. Руссо [10, 266].

Наполягаючи на створенні мережі ремісничих шкіл у великих містах, К. Ушинський мав на межі – підвищити й соціальний статус самого робітничого класу, внести в його межі дух просвітництва, доповнити засвоєння суто професійних навичок ще й достатнім рівнем загального розвитку, бажанням отримувати знання. Цю мету ремісничої школи педагог окреслив як можливість надавати суспільству "чесних, порядних ремісників, які б не були розбещені морально і фізично ще в ранньому віці" [14, 218].

У зазначеній праці К. Ушинський визначив і головне завдання ремісничої школи: за 3 – 4 роки підготувати "незіпсованого, здорового, грамотного хлопчика настільки, що він буде здатен дійсно стати робітником й отримувати

платню, достатню, щоб прогодуватися” [14, 219].

Педагог передбачав, що ремісники-майстри не будуть дуже задоволені введенням системи ремісничих шкіл, оскільки позбавляться безплатної робочої сили і прислуги, але розраховував, що найбільш кмітливі з них самі будуть із часом зацікавлені в тому, щоб отримувати з ремісничих шкіл добре підготовлених найманих працівників для роботи у своїх майстернях. А влада малих міст і селищ, на його думку, має надсилати до ремісничих шкіл дітей зі своїх населених пунктів, як це раніше робили поміщики. Отже, як уважав учений, вирішиться питання про забезпечення кваліфікованими ремісниками (годинникарями, чоботарями, кравцями) містечок і сіл. Згодом, на думку К. Ушинського, місцеві земства знайдуть можливості для заснування у своїх містечках та селах власних ремісничих шкіл [14, 219].

Можливості утримання ремісничих шкіл у містах та містечках К. Ушинський убачав у поєднанні місцевих коштів (насамперед земських) з добродійними внесками представників місцевих громад, що, на його думку, послужило б патріотичним та філантропічним цілям.

Таким чином, головні положення теорії К.Д. Ушинського щодо створення, функціонування та змісту діяльності ремісничих шкіл можна окреслити як **станово-соціалізаційний підхід** до проблеми ремісничої освіти в Російській імперії у другій половині XIX століття. Саму ж теорію К. Ушинського можна вважати першою теоретичною спробою педагогічно й соціально-педагогічно окреслити ремісничу освіту в загальній системі освіти з боку представника вітчизняної системи освіти досліджуваного періоду, елементи якої можуть розглядатися і на сучасному етапі створення професійної освіти.

Думки К. Ушинського про викладання у початковій школі основ ремесел та здійснення трудового виховання учнів були підтримані методистом, діячем народної освіти М. Корфом (1834 – 1883), який був прихильником поєднання навчання і виховання з життям. Він детально розробив організацію та зміст діяльності “педагогічної ремісничої майстерні” при загальноосвітній початковій школі, обґрунтував міжпредметні зв’язки уроків ремесла із загальноосвітніми предметами, їх місце в загальній освіті підростаючого покоління. Одним із найважливіших завдань навчання він уважав розвиток особистості школяра через осмислену ручну працю, був прихильником активних методів навчання, які стимулюють самостійність учня [4, 15 – 18].

Питання трудової школи також вивчав російський учений, педагог,

психолог П. Каптерев (1849 – 1922). У своїх працях він розглянув питання мети і завдань, змісту і методів навчання, сутності навчально-виховного процесу, обґрунтував виховне значення навчання елементів ремесел у початковій школі, виступав за введення ручної праці як навчального предмета [3, 68].

Активно пропагував у пресі питання розвитку народної школи талановитий педагог-публіцист М. Песковський. Він обґрунтував необхідність викладання праці в загальноосвітній школі, обстоював прогресивні погляди на місце і роль трудового навчання для освіти і виховання молоді.

Педагогічна думка науковців початку ХХ століття А. Волошина, Я. Зеленкевича(Чепіги), М. Корфа, Т. Лубенця, О. Русова, С. Русової, М. Скрипника, С. Черкасенка та інших учених зробила значний внесок у розвиток ремісничої освіти школярів [2, 80 – 90; 4, 15 – 18; 6; 13, 5; 17, 4-7]. Учені вважали виховання засобами художньої творчості обов'язковою складовою навчального процесу.

Великого значення навчанню учнів основ ремесел надавала С. Русова. Їй, власне, належить заслуга опрацювання величезного масиву наукових праць її попередників з різних країн світу щодо впровадження основ ремесел у безпосередній навчальний процес: Й. Гербарта, Дж. Дьюї Г. Кершентштейнера, В. Лая, М. Монтеня, У. Фіхте та ін. С. Русова пропонувала свою класифікацію поглядів видатних педагогів і науковців на проблему навчання ремесел у межах загальноосвітніх чи в спеціальних навчальних закладів, а саме:

- професійний напрям (Кершентштейнер, Паст, Дьюї), за яким увесь навчально-виховний процес у школі має бути підпорядкований трудовому навчанню, у тому числі вивченню ремесел;
- професія як метод навчання і виховання (Лейпцігська вчительська спілка, та Гурліт, Зайдель, Лай, почасти Дьюї), у зв'язку з чим у Лейпцигу було відкрито 24 школи трудового типу;
- окреслення праці та ремесла як самостійного творчого процесу вияву думок учня, що сприяє розвитку його здібностей (на основі вивчення досвіду діяльності гімназії Літца в Німеччині); такі школи мали більш професійний характер (22 майстерні з 61000 учнів у них).

План організації нової “діяльної” трудової школи С. Русова пропонувала здійснювати у три етапи: надавати педагогічні знання із залученням зразкових трудових шкіл, де б можна було проходити практику й обмінюватися педагогічними знаннями; розширювати програму професійної підготовки



вчителів для трудових шкіл; давати змогу кращим учителям ознайомитися з досвідом діяльності трудових шкіл за кордоном.

У межах такої триступеневої програми С. Русова вперше порушила питання про професійну підготовку вчителів ремесел у вчительських семінаріях, які б забезпечували навчання ремесел у новій “діяльній” трудовій школі. Крім того, як уважала педагог, при вчительських семінаріях можуть існувати окремі ремісничі курси, де б висвітлювалось педагогічне значення ремісничого знання [11, 18 – 119]. Основою ремісничої освіти у новій трудовій школі С. Русова вважала ознайомлення дітей з двома головними видами ремесел: сільськогосподарським обробкою різних матеріалів. При цьому у пригоді стане використання елементів народних промислів [11, 119 – 120]. Головною формою навчання ремесла педагог уважала лабораторні роботи, головним методом – ручну працю, головним принципом – принцип послідовного навчання від простого до більш складного.

С. Русова сформулювала також педагогічні вимоги до здійснення ремісничої освіти та навчання ручної праці: “1) вона мусить обходитися недорогим матеріалом, не вимагати для свого проведення ані багато грошей, ані багато часу; 2) вона мусить бути легка для розуміння, легко передаватися від учителя до учня; 3) щоб вона легко виконувалася і не вимагала складної техніки; 4) щоб вона задовольняла дитину, невтомлювала її, а давала їй приємність” [11, 122 – 123].

Великого значення педагог надавав проблемам трудового виховання молоді як шляху до розвитку їх творчих здібностей. С. Русова відзначала: «Народне виховання – це організація народу й систематичне керування ним задля загальної радості і творчості. А так людей ніщо не єднає, як спільна праця – то й школа повинна стати майстернею праці, де діти набираються добрих звичок. Праця – мусить панувати у школі. Кожна дитина мусить знати якесь ремесло й для цього треба розвинути її ручну техніку” [13, 80 – 90].

Нова школа, на думку С. Русової, повинна з пасивної, нерухомої перетворитися на активну школу, засновану на людському інтересі, мають змінитися і принципи виховання, основна ідея яких – виховання гармонійно розвиненої людини.

Реміснича освіта, на думку багатьох відомих учених-педагогів, розглядалась як регіонально залежна і відповідала потребам певного прошарку населення. Так, відомий український педагог Т. Лубенець вважав, що навчання

сільського ремесла повинно давати реальну користь селянам, щоб їх діти навчилися виготовляти граблі, вила, уміли полагодити сани, зробити вісь для воза чи надіти на неї колесо [6].

На думку Я. Чепіги (1875 – 1938), вивчення різних видів ремесел та уроки ручної праці у школі мають стати “головним двигуном у розумовому розвитку учнів”, бо вона є важливою умовою гармонійного розвитку дитини. Педагог писав, що “треба дбати, щоб ручна праця не обернулась в суто механічну, де не стільки творчість і самодіяльність мають місце, скільки копіювання по шаблону, – в ручній праці повинні культивуватися творчість, фантазія, розум і воля” [17, 5].

Деякі аспекти теоретичних і прикладних проблем трудового виховання та ремісничої освіти молоді також відображені у працях С. Ананьїна, О. Астряба, М. Даденкова, Г. Жураківського, І. Соколянського, С. Чавдарова, Я. Мамонтова, педагогів-адміністраторів, організаторів народної освіти М. Зотова, Я. Ряппо, М. Скрипника (20-ті роки ХХст.), які приділяли увагу теоретичним і практичним проблемам трудового виховання та ремісничої освіти молоді [17; 13, 5].

**Отже**, огляд ремісничої освіти як проблеми теорії і практики підготовки дітей та молоді до життя в теоріях вітчизняних учених-педагогів настановлює на думку про виокремлення кількох основних підходів до тлумачення головних форм ремісничої освіти протягом певного історичного періоду: 1) реміснича освіта як учнівство; 2) реміснича освіта як засіб розвитку творчих здібностей; 3) реміснича освіта як професійна освіта (підготовка до певного виду трудової діяльності).

У процесі наукового аналізу історичних традицій ремісничої освіти та наукової літератури з цієї проблеми доцільно вказати на найважливіші характеристики і вектори розвитку ремісничої освіти як системи підготовки кадрів у досліджуваний період. Необхідно зазначити, що реміснича освіта протягом усього періоду свого розвитку вирішувала різнорівневі завдання – від простої передачі знань до трудового виховання дітей та молоді. На особливу увагу заслуговує висновок про те, що у процесі надання ремісничої освіти з метою підготовки кадрів для певної галузі виробництва розвивався (імпліцитно чи згідно з декларованими установками) певний культурно-трансляційний канал, відбувалась передача не лише знань і технологій, але й певних цінностей та традицій, у тому числі найважливішої – цінності працьовитості.

Таким чином, реміснича освіта, виходячи з аналізу наукових надбань вітчизняних педагогів, може бути подана з кількох основних позицій: як процес

(передача знань), як явище (спорадичне чи системне; сукупність соціальних інституцій чи окремий соціальний інститут), а також як результат (зміна статусної інфраструктури суспільства, аксіологічний феномен). Історико-педагогічні ж надбання з проблеми розвитку і становлення ремісничої освіти епохи промислової революції кінця XIX – початку XX століття можуть і повинні бути враховані в сучасних умовах реформування професійно-технічної освіти Української держави.

Здійснений аналіз основних відомих класичних вітчизняних педагогічних теорій щодо проблеми ремісничої освіти не вичерпує всієї проблематики навчання ремесла в теорії і практиці української педагогічної науки. Перспектива подальших досліджень пов'язана з детальним аналізом цієї проблематики і втіленням надбань теоретичних засад ремісничої освіти в розбудову сучасної професійно-технічної освіти.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Конец XIX – начало XX в. / [под ред. Э. Д. Днепров, С. Ф. Егорова, Ф. Г. Паначина, Б. К. Тебиева]. – М. : Педагогика, 1991. – 448 с.
2. Педагогическое наследие / Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци Й. Г. – М. : Педагогика, 1989. – 416 с.
3. Вовк Л. П. Генезис пріоритетних тенденцій освіти дорослих в Україні (II пол. XIX – 20-ті роки XX ст.) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Л. П. Вовк. – К., 1995. – 411 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник. / Левківський М. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
5. Медвідь Л. А. Історія національної освіти й педагогічної думки в Україні : навч. посіб. / Медвідь Л. А. – К. : Вікар, 2003. – 335 с.
6. Сірополко С. Історія освіти в Україні. / Сірополко С. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с.
7. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К. Д. Ушинский / [под ред. А. И. Пискунова (отв. ред.), Г. С. Костюка, Д. О. Лордкипанидзе, М. Ф. Шабаетовой]. – Т. 2. – 438 с.
8. Ушинский К. Д. Собрание починений : в 11 т. / Ушинский К. Д. / [ред. кол. : А. М. Егонин, Е. Н. Медынский, В. Я. Струминский]. – М. – Л. : АПН РСФСР, 1950. – Т. 8. – 575 с.
9. Ушинський К. Д. Праця в її психічному та виховному значенні / К. Д. Ушинський // Історія української школи та педагогіки / [за ред. акад. В. Г. Кременя]. – К. : Знання, – 767с.
10. Корф Н. А. Педагогические ремесленные мастерские при элементарной школе / Н. А. Корф // Русская мысль. – 1883. – Кн. III. – С. 15 – 18.
11. Каптерев П. Ф. Общий ход развития русской педагогики и ее главные периоды / П. Ф. Каптерев // Педагогика. – 1992. – № 3 – 4. – С. 67 – 74.
12. Зайченко І. В. Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині С. Русової / І. В. Зайченко // Вісник акад. пед. наук України. – 1993. – № 1. – С. 80 – 90.
13. Лубенец Т. Г. Педагогические беседы. / Лубенец Т. Г. – СПб., 1910. – С. 551.
14. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн.: навч. посібник / [за ред. О. В. Сухомлинської]. – К. : Либідь, 2005. Кн. 1 – 624 с.
15. Чепіга Я. Ф. Проект української школи / Я. Ф. Чепіга // Світло. – 1913. – Кн. IV. – С. 4 – 7.

16. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / Русова С. – К. : Либідь, 1997. Кн. 2. – 318 с.
17. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX століття) : хрестоматія / [упоряд. : Л. Д. Березівська та ін.] – К. : Науковий світ, 2003. – 418 с

УДК 37.044.5 (100)

**В.І. Статівка**

Сумський державний педагогічний університет

**А.М. Статівка**

Академія внутрішніх справ

### **ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ВИХОВАННІ ЛЮБОВИ ДО ЧИТАННЯ: ДОСВІД РОБОТИ МЕДІАТЕКИ В CAVALER SUR MER, FRANCE**

*У статті розглянуто основні шляхи формування вмінь ефективного читання та проаналізовано досвід роботи одного з французьких культурно-освітніх закладів – медіатеки міста CAVALER SUR MER в аспекті виховання любові до читання у дітей.*

*В статье рассмотрены основные пути формирования умений эффективного чтения и проанализирован опыт работы одного из французских культурно-образовательных учреждений – медиатеки города CAVALER SUR MER в аспекте воспитания любви к чтению у детей.*

*The article focuses upon the main ways of forming skills of effective reading and analyses the experience of work in one of French educational establishments – mediateka in CAVALER SUR MER in the aspect of teaching children love to the reading.*

Науковців та батьків давно вже хвилює проблема, яку можна віднести до глобальних (але не у природному, а в суспільному та моральному значеннях), – це проблема зменшення частки читання у формуванні світогляду особистості. Людина не читає: не любить читати, не вміє читати, не може відшукати потрібну інформацію у друкованому тексті, не може повноцінно здійснювати пізнавальну діяльність... В інформаційному суспільстві це призводить до деградації особистості, витіснення її із певної соціальної ніши.

Відомий російський державний діяч XIX ст. граф М.С. Воронцов уважав, що існує два суттєві шляхи пізнання (і він перевіряв це на досвіді виховання власних синів) – це читання і подорожі. Не погодитися з такою думкою важко навіть у XXI столітті (хоча з розвитком цивілізації шляхів пізнання стало більше, проте роль зазначених не знизилась), але ці два способи пізнання для кожної особистості можуть давати різні результати, оскільки ставлення до читання та ступінь ефективності цього виду мовленнєвої діяльності у кожного різний.

Навчання ефективного сприйняття тексту – один з аспектів роботи педагогів у процесі освітньо-виховної діяльності. В Україні, як і у світі,